

Không hề có thơ... trên mặt đất

Huỳnh Mạnh Tiên

V ăn chương không có quần chúng là mảng văn chương tự hoạn.
Thơ, dĩ nhiên không bước ra khỏi quy luật trên.
Cái gì đã làm người đọc hôm nay khựng lại trước triều thơ đương đại ?
Câu hỏi ném ra - Đông sa lửa lựu.

*

Thử đưa ra một mẫu chơi. Ghép thơ.

"Không tận trời xanh thơ thở trắng trời
Trăng Ba Vì sao đổi chữ thiên di
Em ở đây mà em ở đâu
Chiều Âu Lâu

Bóng chữ động chân cầu".(1)

Vũ trụ thơ, bao đời vẫn là vũ trụ của các con chữ. Người hòa giải được "các con chữ" là người có thơ hay ! Hòa giải bạn đọc với bạn đọc. Bạn đọc với nhà thơ. Nhà thơ với nhà thơ. Nhà thơ với nhà phê bình. Nhà phê bình với nhà phê bình. Và cuối đường hầm, sâu kín, thâm tình : mình với chính mình. Không như cuộc đời, với thơ hòa giải chẳng o ép nhất thiết phải song phương ! Bù lại, ước mơ hòa giải đòi hỏi nhà thơ không những chỉ có thần thông cất cánh bay lên, hay thần chú thần bác tuyên bố trời lùn đất cao, mà còn phải bát ngát tháo cũi sổ lồng. Sổ lồng sang sông :

"Hãy vứt mình đi như một cái bị rách".

Chớ nghĩ bị rách nên phải quẳng đi. Rách hay lành, cái bị vẫn là cái bị. Tác giả Bóng Chữ không kham thần thông. Ông cũng chả có cánh để cất. Thế thì ông chỉ còn lại cơ may duy nhất kia : rớt rảo vứt cái bị của mình. Cơ năng ấy càng đáng nổi, kích thước nhân tính nhà thơ bênh bông cá côn, chim bằng. Thi nhân phơi phơi bay lên. Áo quần chữ nghĩa ào ào rớt xuống. Âm từ giai điệu vang vọng xôn xao cả vách đá Hoa Sơn. Kẻ lạc rừng cúi nhặt từng con chữ, bóng chữ ngồi kết vàng lằng thơ. Cái "mình" thoát vứt đi, thơ thoát **hóa giải** thi nhân. Bởi thi nhân đã tự **hòa giải** với cái "mình" trước đó.

Những thú rong chơi, những trò diễn dịch, những cuộc nguy biến văn chương bao giờ cũng yêu sách một trái tim trẻ, một hương môi nồng âm đam mê, một tấm lòng ê hề rộng mở. Vòng nguyệt quế hay K.o là một chuyện khác. Cái trẻ, cái đam mê, cái ê hề rộng mở phải chăng là cách "quẳng bị đi". Thiện tai. Thiện tai. Nhà thơ cao đạo không còn cao mao. Kẻ diễn dịch cao bồi rồi sủng cao-su. Người đọc (cao thâm) buông bỏ tính suy trước nghĩ sau. - Thơ thăng hoa từ đây.

Bốn câu thơ treo làm tiêu đề, do thú chơi puzzle tháp ghép các con chữ trong những giờ phút mà kẻ hèn này cô đơn hạnh phúc nhất. Trò cắt, sắp xếp, đổi ngôi vị chơi thơ ấy bởi tác giả Bóng Chữ gây men : dù thơ ông chưa đọc được từ phải sang trái, từ dưới lên trên, từ góc chéo này sang góc chéo kia ít ra ông cũng hòa giải tôi với thơ **vô ngôn chí** Thơ hôm nay vẫn cứ

Cô Lưu, thời Tuấn đi Tây ? Hay,
 thơ-hôm-nay cần đọc với cái mình vút đi, cái mình chưa biết đọc : bằng tai trong mắt, mắt
 trong tim và máy dò âm trong đầu. Một anh bạn đã có lần đá chân, nhắc khéo tôi : "Mở mắt thì
 nhìn thế quái
 nào được ! Nhắm mắt lại... để thấy hương lửa ấm áp trong lòng". (2) Tôi vội vàng làm theo.
 May tôi nhờ, rủ anh chịu. Khi nào chúng ta còn mở mắt, tỉnh táo lấy Kiều thì khi ấy Nguyễn
 Du chưa
 chút bận tâm tái sinh. Không lý do gì bởi... quá quý yêu cụ nên các nhà thơ lớn hôm nay để
 mặc quần chúng quần thảo Kiều thêm 100 năm nữa ! Mỗi bận chữ nghĩa diện áo xuân chơi
 đèn Vũ Vu là mỗi lần thơ đời nhà, ăn tận gia. Độc giả, người bạn được mời lao đao, lắt léo lần
 tìm căn hộ mới mà tên đường không hề có trên bản đồ thành phố.
 -"Chúng ta hãy làm thơ như chưa bao giờ làm thơ, và cứ tảng lờ như chưa bao giờ có thơ, đã
 từ lâu rồi, trên mặt đất" (3). Và biết đâu, giòng đời, cõi không tương xứng thơ hóa giải thành
cõi tương xứng.

Thời nay đâu còn là thời của Ước Trai.
 Ăn bát phở phải canh giờ. Đọc thơ, làm thơ cần nịnh vợ. Dám hỏi mấy ai đã từng chi ra 60
 giây để chơi puzzle với các con chữ. Ví như thừa 60 giây kia, sau khi vui vẻ đã thông bát phở,
 bình nhật chúng ta làm gì, nếu không là a tòng với que tăm truy lùng mảnh ngò gai ốm yếu
 kia, hay cọng mùi đi tản nọ vương vất kẻ rãng.
 (Ồ-là-la !). Tôi không có ý ám chỉ thi ca người Kinh đi vào hẻm chột bởi cọng ngò gai Thái,
 mảnh mùi Việt nam hay cục ớt đỏ ?t-ba-chì đâu nhé. Cục mịch, ù lì tôi chỉ dám nghĩ :

Thơ - cõi bất toàn, bất tận.

Bất toàn. Thơ luân lưu khiêu nại cái mới. Mới trong cảm xúc. Mới trong cách nghĩ. Mới trong
 tình cu mang, hạ sinh, dưỡng dục chữ nghĩa. Thừa nhanh : mới từ trong mới ra. ? !
Bất tận. Thơ liên tục mời mọc, nắn nì điều mới. Mới trong cách đọc. Mới trong cách nhìn.
 Mới trong vòng hội nhập, diễn dịch chữ nghĩa. Thừa rõ : mới từ ngoài mới vô.Ồ ! Tuyên ngôn
 cấu trúc mới (?) trong thơ đương đại để chính mình làm quen với dạng thức thơ thể hệ III, hay
 di chúc cấu trúc thơ thể hệ I hầu trấn an lòng khi đi ray lên lớp học sinh, sinh viên ?
 Di chúc hay tuyên ngôn, cả hai điều nhũ dưỡng thơ. Chút dị biệt : đàn ông dựa lưng vào dĩ
 vãng vô văn khấn nhỏ, đuôi gà cao / tóc buồn buông xuống lệ ngàn hàng ; đàn ông trên bờ
 Dịch thủy nhìn sóng cuộn, nước trôi và tương lai lục bình.
 Trước đây tôi không lần nghĩ nhà thơ là nỗi cô đơn điển hình. Nay, trước những khai quật,
 khám phá (phảng phất đôi phần phá phách) bỗng nhiên lòng bàng hoàng thương quá người
 thơ. Người thơ ? - Cái nhóm người nhỏ bé bỏ làng, xa quê, tung mình đi khai hoang vỡ đất,
 tìm vàng, lấn biển. Lỡ không may họ nằm lại bên rừng mẫm, rừng tràm, bãi sắn, bờ Seine,
 Hudson... Vong linh họ chỉ siêu độ khi cõi chữ nghĩa không còn lập lòe những Mã Giám Sinh
 ; những tiên sinh, tiên chỉ ; những cai huyện, cai vườn, chủ soái, chủ tiệm ; những thẩm quyền,
 thẩm tra, thẩm phán ; những thiên tử, thiên sứ, thiên lôi ; những mũ sắt, mũ nồi, mũ cối... Tôi
 vẫn có thể thống kê tiếp nữa nếu bạn hiền chưa thấy mệt. Nhưng cái đáng "mệt" nhất vẫn là :
 đến với thơ bằng sự quá tỉnh táo.

- "Và phải chăng
 thơ của những điều chưa biết
 mới thật gần
 với số phận (của chúng ta) ? (4)

Ô hay giờ đây nơi này ngoài ưu tư "Tìm Hiểu Nghệ Thuật Thơ Việt Nam" (5) và "Nghĩ Về

bên ngoài). Mà có gì khẩn trương đâu phải không bạn ? Quên cái đọc kỹ, và cái biết đọc, bạn dặn lòng : Đọc cái "đọc thơ". Tôi yêu quá tâm nguyện trên của bạn. Người đọc thơ, số đông (kể cả đọc biểu, đọc mượn) luôn mách yêu nhà thơ, thơ phải thế-này-thế-nọ-thế-kia (có nghĩa là nên nấu nướng theo "gu" quần chúng ?). Cái thiết tha, thâm tình ấy của người đọc bởi do sự âu lo quá to đến hậu tự của thơ mà có. Về phía nhà thơ tưởng cũng chẳng nên tra cứu bản cầu chứng "Đọc cái đọc thơ" của quần chúng. Nhà thơ nên rà lại mình : cái bị ấy, ta đã vứt đi chưa ? Con cóc là cậu ông Giời. Viết Giời để nhấn mạnh "cậu" đây là "bố". Quần chúng là cậu nhà thơ. Dĩ nhiên. Chẳng ai bắt nhà thơ làm thơ. Nếu có làm, nhớ đừng làm thơ... dở. Thế thôi.

Đường sang Tây trúc còn dài, thật dài. "Ngộ Không ! Con ở đâu ?"

Hương thấp gọi ba lần không đáp lửa. (8)

Với một khối lượng người đọc teo tóp, lại thêm bệnh đọc nhảy dòng, chuyển kênh (đọc thơ tựa hồ xem tivi) ; với một tòa án thượng thẩm tứ mã ê a hát bài con cá vàng ; với một đội ngũ nhà thơ có thực mới vực được đạo (vừa đi cấy mưu sinh, vừa đi cấy thơ chùa, báo chùa) thì ca đương đại người Kinh rồi sẽ đi về đâu ?

Không kiểng chân, dài cổ télescope giải Nobel văn học, cũng không gói quỳ, đầu cúi, lưỡi thè trước long sản, văn chương người Kinh vẫn có quyền nhìn thẳng mặt trời. Mà mặt trời là mỗi giây mỗi mới, như mỗi ngày anh đòi một bàn tay. (9)

Nhưng không hẳn thơ bao giờ cũng là anh chàng đáng yêu hay người tình điệu : bỏ sáo ngữ thơ lao mình vào ngổ ngữ ! Thiệt thời không nhỏ. Bởi : -"Chúng ta chưa sẵn sàng tâm thế để chào đón một nhà thơ lớn như một người phá hoại lớn". (10)

Năm 2000, 38 tháng nữa thôi, nhà thơ sẽ làm thơ rất rỗng bằng vi tính, liên mạng... Độc giả chịu phiền đăng ký ghi danh mua mã số thì vừa. Vũ trụ thơ, bao đời vẫn là những trận hóa giải long trời lở đất. Nhà thơ lớn, hoàng tử bé, không kiêu sa dè dặt, không diện giấy saut : nơi đâu có sứ mạng, trách nhiệm, thẩm quyền, uy tín là nơi đó có thơ tử thủ, thơ cúc cung, thơ sáo sậu. Nhà thơ lớn Việt nam - Hoàng tử bé - người còn lẫn trốn nơi nào ?

Cuộc săn bắt nhà thơ lớn cần phải ráo riết : để nàng xử nữ già có thể chiếu chẵn vô tội vạ với thẳng mười sáu. Chiếu chẵn / hòa giải / Quẳng bị / Quẳng be. "J'ai du bon tabac dans ma tabatière..." Giai âm tươi vui, mượt mà xa xưa kia bỗng trở thành nhảm nhí, lè nhè. Cái gì đã xô bật gã sinh viên 20 tuổi vào vòng chơi nhiều bất trắc, kể từ giây phút chiếc Boeing xê-ri-bảy kia đặt cánh xuống phi trường Marignane-Marseille, cách đây 30 năm ?

đoạn trường : hai

chữ mình / ta

Nhiều nhưng muôn

giọt

tâm tà tà

tâm.

Thơ tắt tịt hũ nút phải không bạn ?

Nếu viết theo ray, nó sẽ như sau :

Đoạn trường hai chữ mình, ta

Nhiều nhưng muôn giọt, tâm tà, tà tâm.

Đăng Tiến, bạn tôi, là một người tình điệu của thơ. Tài hoa và nội lực hòa giải "các con chữ" của huynh thuộc hàng thượng thừa. Không hiểu sao tôi có lần nghĩ, qua các bài của Đăng, Đăng "chỉ viết" cho một giới độc giả cùng lứa tuổi Đăng (nếu không cùng thế hệ, thì ít ra cũng cần cùng tần số nào đó).

Trong những giờ nhút sôi đông, hần bênh, những tháng năm nghiệt ngã nhất của chữ nghĩa.

những ngọn lửa nồng. Ngọn lửa tình. Sáng và ấm". (11)

Và bạn tôi sẽ là người tình già của nền thơ trẻ hôm nay. Một buổi mai, tôi bớt áy náy, tiếp tục ngồi uống trà, đọc thơ và làm thơ. Với một sinh thức bé yêu : **phá chấp**.

Thơ-hôm-nay : không chỉ đứng nghe, ngồi nghe. Cũng không hẳn ngồi đọc, nằm đọc.

Hôm nay, người đọc / nghe thơ phải là người sẵn sàng "tâm thế" tái tạo một tác phẩm mới !

Giờ bạn đọc còn vững tin vũ trụ thơ là vũ trụ của hòa hợp, hòa giải nữa không ? Nếu may còn, xin bạn hiền bay nhanh ra các hàng sách người Kinh "hỏi giấy" các chủ tiệm :

- "Này, sao không nhận bán thơ người mình ?!"

(Mùa Toussaint 1996)

(1)Trích, ghép (có dụng ý) Bóng chữ - Thơ Lê Đạt.

(2) Cao Huy Thuần

(3) Khế Iêm

(4)Phan Tấn Hải

(5) Nguyễn Hưng Quốc

(6) Nguyễn Hưng Quốc

(7) Nguyễn Hưng Quốc

(8) Lê Đạt

(9) Trần Mộng Tú

(10) Nguyễn Hưng Quốc

(11) Đặng Tiến